

het VSB-jongerendebat – tot nu toe, en hoe verder?

verslag van poëziedocent en schrijver Jacques Brooijmans

April '08

INHOUD

Voorgeschiedenis	pag. 3
Het woord 'debat'	pag. 3
Speciale lessen door het hele land	pag. 3
Prikkelende stellingen	pag. 4
Toegankelijkheid en begrijpelijkheid	pag. 5
Geef verrassing een kans	pag. 5
De heldere boodschap	pag. 6
Het essay van een schrijver en dichter	pag. 6
Levendige discussies	pag. 7
Nogmaals over ruimte scheppen, toegankelijkheid en boodschappen	pag. 7
Gedachten, ideeën en voorstellen	pag. 8

voorgeschiedenis

Het debat over poëzie tussen scholieren tijdens de activiteiten rond de jaarlijkse VSB-poezieprijs heeft de laatste jaren nieuwe impulsen gekregen.

Tot en met 2005 was het één van de programma's tijdens de slotmanifestatie in De Rode Hoed in Amsterdam. Het debat werd gepresenteerd in een kleine zaal. Medewerkers van School der Poëzie deden hun best op verschillende scholen in Nederland de – al dan niet geheime – poëziefhebber op te sporen. Door gesprekken met docenten Nederlands of ckv probeerden we jongeren te vinden voor wie poëzie veel betekende en die graag gedichten lazen. Deze jongeren werden uitgenodigd zich over het werk van de genomineerde dichters te buigen.

School der Poëzie vroeg hen de genomineerde bundels te lezen, zelf een 'levende' dichter uit het Nederlands taalgebied te kiezen die volgens de VSB Poëzieprijs zou kunnen verdienen en zich voor te stellen met een 'mooi' en 'lelijk' gedicht naar keuze. Speciale lessen of workshops werden er tot dan niet aan besteed.

In de praktijk bleek het bijzonder moeilijk elk jaar vijf of zes van deze jongeren te vinden. Soms was ons programma aanleiding voor jongeren zich in poëzie te gaan verdiepen en daardoor werd het debat soms ontroerend maar soms ook oppervlakkig en amateuristisch. We wilden onze aanpak verbeteren.

In 2006, op een school in Almere, discussieerden we met leerlingen van een paar 5VWO-klassen over de vijf genomineerde dichters voor de VSB-poezieprijs van dat jaar, en ook al over poëzie in het algemeen.

Uit elke klas werden een paar jongeren uitgenodigd om deel te nemen aan het debat, op een vrijdagmiddag in een klein zaaltje van De Rode Hoed in Amsterdam, vlak voor de uitreiking van de VSB-poezieprijs. Ook zij schreven weer een kort essay en het debat onder leiding van Rick de Leeuw werd verder verlevendigd door een verhandeling van een bekende dichter (die keer Ruben van Gogh) en door een spel met prikkelende stellingen over poëzie. Deelnemers en publiek konden zich achter een grote JA of een grote NEE scharen. Zo werd snel inzichtelijk, hoe de verhoudingen lagen betreffende stellingen als: *'Ook een menukaart kan een gedicht zijn'*, *'Een gedicht moet ontroeren'*, *'Scholieren moeten verplicht een paar gedichten uit hun hoofd leren'* en *'Een echt gedicht hoort te rijmen'*.

Die keer werd duidelijk dat speciale lessen als voorbereiding op het scholierendebat over poëzie de moeite konden lonen. De deelnemers begrepen de vragen betreffende vorm en inhoud beter, ze wisten welke discussies er speelden omtrent kwaliteit, ze hadden al dieper nagedacht over wat hen zelf aansprak en waar dat aan lag. Ze durfden met overtuiging eigenwijs te zijn en een eigen lijn te trekken. Alles bij elkaar hadden de essays, de reacties en toelichtingen in dit uur van debat meer inhoudelijke kracht dan in de jaren voorheen.

het woord 'debat'

In de weken erna discussieerden wij als organisatoren en docenten over volgende stappen met het oog op de komende jaargangen. Hoe konden we het debat nog betekenisvoller en sterker maken? Klopte het woord 'debat' in de huidige opzet wel, was het niet misleidend? Wekte het geen verwachtingen die we helemaal niet konden waarmaken? Misschien dekten woorden als 'verkenning' of 'discussie' de lading beter.

Aan debatteren over poëzie zitten tenslotte wel lastige kantjes. Het gaat om smaak, om persoonlijke voorkeuren, om verschillende vormen die allemaal hun eigen waarde hebben. Kwaliteit is niet iets absoluuts en elke waarheid is er een. Welke valt te overtroeven, met welsprekende argumenten, door de ander?

Aan de andere kant kwamen we toch tot de conclusie, dat de term 'debat' een eigen prikkelende dynamiek had, waar we aan vast moesten houden. We zouden moeten zoeken naar een toon, naar een setting, en naar onderwerpen in de poëzie, die mensen ertoe konden aanzetten positie in te nemen. Posities die genoeg konden verhelderden, wat er speelt in de hedendaagse wereld van de poëzie. En dat allemaal natuurlijk, zonder dat ook maar iemand kon roepen dat het saai werd.

Op al onze ervaringen van 2006 borduurden we in het volgende jaar voort. Het aantal speciale lessen werd uitgebreid en over het hele land gegeven. Almere, Amsterdam en Oldenzaal deden mee. Op de

afsluitende dag van alle VSB-poëzieactiviteiten voor scholieren in De Rode Hoed werd een complete avond voor het scholierendebat ingepland. Nu deze avond elk jaar opnieuw wordt georganiseerd, is het een vast programmaonderdeel te worden. En niet het minst levendige.

Telkens viel de onbevangenheid en openheid op waarmee de scholieren het onderwerp poëzie aanpakten. En niet in de laatste plaats de humor. De avonden hadden een lichtvoetigheid zonder dat ze verzonken in oppervlakkigheid, en nu willen we nagaan hoe we deze ontwikkeling verder kunnen stimuleren.

Hoe ver staan we, en hoe kunnen we voortbouwen op wat we al bereikt hebben?

speciale lessen door het hele land

Aan de debatavond van 9 april 2008, gingen speciale en intensieve lessen vooraf in Zwolle, Almere, Oldenzaal en Amsterdam. In totaal gaven we deze keer aan veertien klassen les, en iedere klas kreeg van ons drie lessen, opnieuw meer dan voorheen.

De lessen bestonden uit drie onderdelen:

- Eerst een introductie van de genomineerde dichters voor de VSB-poëzieprijs, wat voor velen een kennismaking betekende met hedendaagse poëzie die tot de top behoort, althans volgens de jury van een belangrijke prijs.
- Vervolgens een gedicht maken, geïnspireerd op een van deze dichters. En als derde: debatteren aan de hand van een aantal stellingen.
- Aan het slot van deze ronde koos elke klas een beste gedicht en de beste debater uit hun midden, met het oog op de grote debatavond in de Rode Hoed.

Daar zou de dichter(es) het gedicht voordragen, en de debater kreeg als extra opdracht om voor die avond een kort essay te schrijven over een dichter die hij of zij een grote prijs zou willen toekennen, of over twee gedichten waarvan hij het ene heel goed vond en het andere juist niet.

Niet overal verliep het precies zo, maar in ieder geval wel in Oldenzaal. Daar bereikten we ook ons van tevoren gekozen publiek voor dit onderdeel van *v e r s* (sinds een paar jaar de naam voor alle activiteiten voor scholieren rond de VSB-poëzieprijs): VWO 5- of gymnasium 5- klassen. Elders deden vaak 4HAVO-klassen mee, of zelfs 3VWO groepen. Op zich geen probleem, overal valt iets voor te zeggen, maar landelijk is de debatcultuur op middelbare scholen wel het best ontwikkeld in de bovenbouw van het VWO/gymnasium.

In Oldenzaal bleek dat zeker. Elke klas werd in vijf groepen verdeeld, en iedere groep kreeg twee stellingen toegewezen. In een korte voorbereidingstijd moest elk clubje kiezen welke stelling ze wilde verdedigen en welke ze zou aanvallen. Zonodig kon ze bij het argumenteren uitgaan van het Socratische principe (dus opereren als advocaat van de duivel).

Nadat elke groep een presentatie daarvan voor de klas had gegeven, volgde een korte debatronde met de hele klas. Iedereen mocht op de korte betogen ingaan.

Dit leverde een zeer levendig geheel op, mensen genoten zichtbaar, hier gebeurde iets. En al doende werden kernen van de cultuur geraakt. Natuurlijk ging het over poëzie, zeker, maar en passant ging het ook over de waarde van allerlei kunstvormen, ook van vormen waar niet iedereen dagelijks mee bezig is.

prikkelende stellingen

De scholieren pakten stellingen aan als

'Alleen gedichten die voor een breed publiek toegankelijk zijn, hebben bestaansrecht',

'De beste gedichten zetten lezers aan het denken',

'In een gedicht zijn woordgebruik en ritme minstens even belangrijk als inhoud',

'In een gedicht moet je 'uitdrukken', niet 'uitleggen' of

'je moet een gedicht direct kunnen begrijpen.'

Bij de behandeling van de genomineerde dichters voor de VSB-poëzieprijs waren dit soort onderwerpen al uitgebreid aan bod gekomen. Uitgangspunt was telkens: probeer niet koste wat kost elk gedicht woord voor woord te begrijpen. Ga na wat je bevalt, raakt of wat je mooi vindt of aan het

denken zet, en gebruik dat als een handvat. Wie weet kun je een spoor volgen, en zo niet, ook goed. Als uit een gedicht een regel blijft hangen, betekent dat al heel wat.

Voor veel scholieren was dit een nieuwe benadering, de meesten gingen uit van het idee, dat ze een gedicht van a tot z moesten kunnen doorgronden, en bij voorkeur bij eerste, nou vooruit, tweede of derde lezing. Niet zo vreemd natuurlijk, in het onderwijs wordt dat idee hen elke dag opgedrongen. Dat er ook laagjes in het leven zijn, waar wat meer raadsels aan kleven, zeker in de kunst, is een gedachte, waar de meeste leraren niet aan toe komen. Waarschijnlijk omdat het te veel afwijkt van de gebruikelijke manier van kijken en denken.

Tijdens de debatrondes pikten veel scholieren de gedachte wel degelijk op en ze leken het ook als bevrijdend te ervaren. Sommigen verdedigden de toegankelijkheid en begrijpelijkheid wel met verve, anderen schipperden er wat tussendoor. Ze zagen in dat veel uitleg een gedicht leeg prikt maar totale onbegrijpelijkheid wekte hun afkeer. Vooral het idee dat iemand het plezierig lijkt te vinden het jou zo lastig mogelijk te maken. Geef dan alsjeblieft toch enig houvast, of zorg voor een originele verwoording van iets bekends, waardoor je er anders tegenaan gaat kijken. Dat is toch ook iets waardevols?

Ook een nieuwe gedachte: in hoeverre zit je jezelf in de weg? Waar of hoe snel blokkeer je, op zoek naar zo'n houvast? Wat de dichter jou voorschotelt, is één ding, wat jij ermee doet, is nummer twee.

toegankelijkheid en begrijpelijkheid

Tijdens de debatavond in De Rode Hoed werden toegankelijkheid en begrijpelijkheid van gedichten de hoofdonderwerpen. Er viel niet aan te ontkomen. Even dacht ik: minder bereikt dan ik gedacht had. Aan de andere kant: het gaat wel om iets essentieels en het blijft interessant. In mijn eigen werk zal ik vragen hierover nooit kunnen ontlopen en als ik een interview lees met een jonge bevlogen theatermaker die niet voor de makkelijkste weg kiest vallen deze woorden opnieuw al snel.

Toch was het af en toe even schrikken. Neem Signe, van SG Helen Parkhurst, het meisje dat fris van de lever en zonder te letten op welke reputatie dan ook Lucebert er ongenadig van langs gaf. Wat dacht zo iemand wel? De arrogantie. Wartaal sloeg de man uit. Taal is bedoeld voor communicatie en blijktbaar had Lucebert daar weinig van begrepen. Moeilijke woorden bij elkaar zetten is geen gedicht maken. Wat nou rare afbrekingen of metaforen waar nooit iemand van gehoord heeft, riep Signe. Als poëzie een kunstvorm wil zijn, moet het tot op zekere hoogte te begrijpen zijn. Nee, dan Annie M.G. Schmidt, toch ook een woordkunstenares van formaat. Geestig, zij heeft wat te melden, zonder dat ze dat in onbegrijpelijke taal meent te moeten gieten.

Het mocht dan schrikken zijn, het was wel lekker. De vonken sprongen ervan af. Iemand werkte een gedachte, een uitgangspunt meedogenloos uit. Dat was óók genieten en er mocht op gereageerd worden, tot zover niets aan de hand.

Joep uit Oldenzaal sprak relativerend over poëzie, zoveel wist hij er niet vanaf, en losjes lichtte hij zijn keuze voor Willem Wilmink als beste dichter toe: Wilmink kwam net als hij uit Twente. En inderdaad, in de tongval van Joep en Willem (inmiddels dood maar nog altijd te horen) waren overeenkomsten te bespeuren.

Je moet ergens beginnen en wat doen veel mensen? Ze zoeken het dicht bij huis. Dat blijkt uit allerlei onderzoeken. Heel logisch. Wat Joep doet, is een bekend fenomeen. Mensen die weinig lezen, beginnen vaak met een schrijver die uit hun streek komt of met een boek dat in hun omgeving speelt. De volgende stap: ze pakken een boek of gedicht op, dat iets van hun eigen leven behandelt, het milieu waaruit ze komen, een autoritaire vader, noem maar op.

Uiteindelijk speelt hier herkenning, een verschijnsel dat sommige schrijvers en dichters geen windeieren legt.

geef verrassing een kans

Wie een ruimhartige blik heeft of ontwikkelt, kan uit meer details herkenning halen. Dat is lekker, je maakt het mogelijk dat meer gedichten en boeken jou kunnen bereiken.

Herkenning is één ding, verrassing iets anders. Babeth van het Amsterdams lyceum las 'De tuinman en de dood' (van Eyk) voor, en wat maakte dit voor haar een goed gedicht? Ze vond de dood op een luchtige en grappige manier verwoord. Iets zwaars wordt licht gemaakt, dat levert verrassing.

Zora van Helen Parkhurst uit Almere voelde zich aangesproken door Christine d'Haen, de vijf-entachtigjarige Vlaamse dichteres die dit jaar ook genomineerd was voor de VSB-poëzieprijs.

Herkenning, verrassing? In ieder geval stelt zij zich open voor iets wat sferen uit vervlogen tijden oproept, ze laat zich niet aanspreken op het meest voor de hand liggende. Misschien wil ze, zo jong als ze is, een kritisch uitroepeteken zetten bij de moderne tijdgeest, waar voor haar minder nieuws te halen is dan bij Christine D'haen. Een prettige gedachte die uiteindelijk draait om openheid van geest en ruimdenkendheid.

Zou dat iets kunnen zijn wat wij met ons werk beogen: het vergroten daarvan? Zou je dat als een doel mogen formuleren? Zou dat productief kunnen zijn?

Zora zelf geeft een voorzet: slechte gedichten bestaan niet. Neem haar neefje die een gedicht schreef voor zijn net overleden opa, met echt dichterlijke herhaling. Hij had niet beter kunnen uitdrukken wat er in hem leefde, zo jong als hij was.

de heldere boodschap

Net als de naam van Annie M.G. Schmidt viel ook die van Willem Wilmink vaker deze avond. Susan las 'Freekie' voor, niet te moeilijk, in spreektaal, vlot en begrijpelijk, met een heldere boodschap (mensen die anders zijn niet links laten liggen, een gedachte waar we nu volgens haar behoefte aan hebben).

Boodschap. Ook Daan, Jeroen en Bas lieten het woord vallen. Daan haalde uit het gedicht 'de ondraaglijke leegheid van het design' van Merleau Ponty het idee 'volmaaktheid verveelt'. Bas las 'Pluk de dag' van Cees Buddingh, over het dekseltje van het marmietpotje dat op het potje sandwichspread blijkt te passen. Volgens Bas moet een gedicht een mooie boodschap hebben en het moet raken. In het gedicht van Buddingh is daar in de verste verte geen sprake van, vond hij. Het is meer een verhaaltje en dan ook nog eens zonder boodschap.

Daarna kwam Jeroen weer met een positief voorbeeld. Hij las 'tijd' van Maria Vasalis. In zijn ogen juist een gedicht met een heldere boodschap (langzaam leven, stilstaan bij wat er gebeurt, genieten, zien wat te makkelijk verloren gaat), reden waarom hij dit een goed gedicht vindt en Daan het zijne waardeert.

Het zou spannend zijn geweest om aan Jeroen te vragen wat hij van Buddingh vond en aan Bas of hij Vasalis wel kon waarderen. Grappig genoeg raken beide gedichten elkaar, ondanks dat ze totaal anders zijn. Stilstaan bij wat er gebeurt, genieten van het kleine, je kunt zeggen dat beide dichters op heel verschillende manieren hetzelfde beweren.

Achteraf bezien gebeurt er op zo'n avond veel meer dan je op het moment zelf door hebt.

het essay van een schrijver en dichter

Midden tussen de scholieren toog Bart Moeyaert, de Vlaamse jeugdboekenschrijver en dichter, deze avond uitgenodigd om een essay over de VSB-nominaties voor te dragen, naar de microfoon. Zijn betoog oversteeg de behandeling van de bundels, hij plaatste ze in een veel breder perspectief en raakte al doende ons werk en door ons gehanteerde uitgangspunten van de afgelopen maanden. Kort samengevat zegt hij: de poëzie heeft vele kamers, het ene gedicht is experimenteel, het andere begrijpelijk, en iedereen kan ermee doen wat hij wil. Als je een film terugziet, kan een scène heel anders zijn dan in je geheugen was opgeslagen. Is dat erg? Nee, die scène kent inmiddels vele werkelijkheden en die hebben allemaal hun eigen waarde. Je onthoudt alleen wat je wilt onthouden en niemand kan je daar verder in leiden. Het komt erop neer, dat jij je eigen baas bent, als het op poëzie aankomt.

Ooit, vertelde Bart Moeyaert, was hij bang voor poëzie. Op de middelbare school was hij er bang voor geworden. Blijkbaar hadden ze hem daar wijs gemaakt dat hij iets moest snappen, wat hij niet wilde of niet kon snappen. Of iets wat helemaal niet te snappen was. Tijdens zijn studie op de hogeschool in Brussel genas hij van die angst. Een leraar wist hem duidelijk te maken dat hij niet bang hoefde te zijn voor wat er stond.

Dit is misschien een kern: een lezer moet niet bang zijn voor wat er staat. Hij moet niet denken dat hij van alles moet, ook niet dat hij alles moet snappen. Of alles mooi moet vinden.

Als jij uit een gedicht maar één regel haalt die je aanspreekt, zei Bart, is dat best. Jammer van die andere regels maar voor jou volstaat die ene. Je hoeft niet van a tot z door te hebben wat de dichter

bedoeld heeft. Wat is dat eigenlijk, wat de dichter bedoeld heeft? Weet hij het zelf precies? Jij mag je eigen uitleg geven en elke uitleg telt.

Hij had niet beter aan kunnen sluiten op onze lessen rond de VSB-nominaties dan met deze woorden. Veel mensen maken volgens Bart ook een ontwikkeling door in hun waarneming van kunst, of het nu om een schilderij of om een gedicht gaat. Eerst vindt je er niks aan, misschien zelfs smerig, later ga je begrijpen wat anderen er mooi aan vinden en wie weet, nog weer later, ga je het zelf mooi vinden. De kunst kent vele kamers en niemand kan alles mooi vinden en alles helemaal begrijpen. Dat hoeft ook niet. Hoe meer vrijheid je jezelf geeft, hoe beter.

levendige discussies

In de discussies over de genomineerde bundels op deze debatavond bleef begrijpelijkheid als ijkpunt terugkeren.

Stijn over Jan Baeke: 'Filmisch, hij noemt niet bij naam, beschrijft zo dat je het snapt.' De reactie van Dominique: 'Niet vol genoeg.' Maar ze laat zich overtuigen dat er toch heel wat in de gedichten zit. Dat gebeurde vaker: degene die positief over een dichter denkt, overtuigt een criticus makkelijker dan omgekeerd.

Susan over Christine D'haen: 'We wisten niet wat ze bedoelde.' Zora, in reactie: 'Er is afwisseling, ze is duidelijk en toch mysterieus, je kunt werelden zelf invullen, beelden die regels oproepen, zijn voor iedereen anders.'

Fabian, die positief is over Jacques Hamelink (subtiële rijmpjes, bedenkt nieuwe woorden, strakke vorm) heeft moeite om een geschikte tegenstrever te vinden. Niek doet een poging: de dichter bouwt telkens op dezelfde manier op, nee, hij is niet zo origineel.

De debatten werden soms heel spits.

Jolien over Leonard Nolens: 'Hoe verder ik kwam, hoe meer ik dacht, waar gaat dit over?' Dominique: 'Misschien moet je dan teruggaan naar het begin.'

Signe valt Anne Vegter aan. Ze citeert: 'Toen ik vanochtend wakker werd, schudde ik mijn poriën los.' Haar commentaar: 'Gewoon een goedkope zin uit een Ethosreclame.' Ander citaat: 'Ik voelde me een beetje leeg'. 'Emo', zegt Signe. Joyce, in reactie: 'Ik vond Anne Vegter het vetst, en alles is wel emo of het gaat over seks.' Tegen Signe: 'Neem het gedicht "negen". Het gaat over kinderlijkheid. Als jij Annie M.G. Schmidt zo goed vindt, waarom dit dan niet?'

De scholieren sparen elkaar niet maar alles verloopt in een vrolijke sfeer en vaak op humorvolle toon. Tegenstellingen worden scherper, meningen blijken op het eind van de avond helemaal niet zo eenduidig. Naast begrijpelijkheid en toegankelijkheid worden ook ruimte voor fantasie en het volgen van eigen sporen verdedigd. Gedichten of regels eruit worden op zowel heel persoonlijke als inhoudelijke gronden (soms zelfs tegelijk, het kan) beoordeeld. Ook als je het vaker terugziet, blijft het heel levendig.

Aan het eind van de avond speelden we ons eerder beproefde stellingenspel, voor de optredenden onder de scholieren. Schaar je bij elke stelling achter een grote JA of een grote NEE.

Stelling: Poëzie is iets voor watjes. Ruime meerderheid zegt: Nee.

Stelling: Poëzie moet voor iedereen toegankelijk zijn. Krappe meerderheid: Ja.

Stelling: Gedicht dat mijn hart niet raakt, is geen goed gedicht. Hier raakt menigeen in de war, vanwege de dubbele ontkenning.

Stelling: Een onbegrijpelijk gedicht is saai. Min of meer: 50-50.

De uitsmijter is voor Trevor. Hij zegt: 'Mijn eigen gedicht is onbegrijpelijk maar dat houdt de spanning er wel in.'

Het einde van een levendige, eerlijke, frisse, vaak humorvolle avond. En stiekem bij vlagen behoorlijk inhoudelijk.

nogmaals over ruimte scheppen, toegankelijkheid en boodschappen

'Wie is er nieuwsgierig naar de mening van een puber?' vroeg Daan van het Amsterdams lyceum zich aan het begin van zijn betoog af.

Zo'n opmerking kan ernaar verwijzen dat scholieren poëzie beschouwen als een activiteit die buiten hun eigen wereld valt. Of als iets verhevens voor woordliefhebbers die in de verste verte niet geïnteresseerd zijn in de meningen van jongeren.

Jammer, het zou mooi zijn als scholieren het idee krijgen dat de poëzie net zo goed van hen is als van anderen en dat hun oordelen evenveel waarde hebben als van ieder ander.

Tegelijkertijd is het ook zaak om hen niet alleen maar de gemakkelijkste weg te laten afleggen en het daar bij te laten. Mensen willen altijd eerst wat er het lekkerst uitziet en het meest eetbaar is, ook in de poëzie. Maar dat hoeft op den duur niet het beste, mooiste of het meest bevredigend te zijn. Leraren en docenten kunnen aan de ene kant aanhaken bij de interesses en redeneringen van de scholieren, aan de andere kant moeten ze hen ook prikkelen nieuwe stappen te zetten. Dat kan best zonder te betuttelen of een manier van kijken op te dringen. Het kan ook door een logisch proces te volgen, en daar even speels als serieus op in te springen.

Onder scholieren speelt het onderwerp toegankelijkheid, zoveel is duidelijk. Maar wat is dat eigenlijk precies? Velen willen de poëzie die ze lezen direct kunnen begrijpen, anderen verwachten een heldere boodschap, iets wat niet per se hoeft samen te vallen.

Weer anderen willen hun eigen gedachten bij een gedicht kunnen vormen, ze willen ruimte voor de fantasie, voor nieuwe werelden. Zeker als daar in lessen aandacht aan wordt gegeven en ze doordrongen raken van de ontelbare mogelijkheden, kiezen sommigen daar vol overtuiging voor.

gedachten, ideeën en voorstellen

Als we de levendigheid van het jongerendebat willen vasthouden of liefst nog vergroten en we tegelijkertijd het inhoudelijke peil willen verhogen, kunnen we deze gegevens gebruiken. Tot nu toe bleef het gestoei met stellingen een groepsspel. We kunnen dit op zich lekkere spel een vervolg geven door stellingen die inspelen op wat er leeft, door debaters te laten aanpakken.

Een paar voorbeelden.

Stelling A: Een goed gedicht heeft een heldere boodschap.

Stelling B: Een goed gedicht houdt zich verre van welke boodschap dan ook.

Stelling A: Wie alleen gedichten wil die direct zijn te begrijpen, perkt zichzelf in.

Stelling B: Gedichten die je direct pakken, leveren je het meest eerlijke plezier.

Stelling A: Saaie mensen houden het bij eenvoudige begrijpelijke gedichten.

Stelling B: Spannende mensen willen gedichten die hun fantasie prikkelt.

Dit zijn zes stellingen in drie paren (dubbele ontkenningen en alles wat ze verder onnodig ingewikkeld maakt, vermijden we). Telkens kun je duo's tegen elkaar in het strijdperk laten treden met de stellingen die in een spiegeling bij elkaar horen.

Tot nu toe vroegen we debaters of ze een gedicht wilden uitkiezen dat ze goed vonden en een, dat ze slecht vonden en dat toe te lichten. Of een dichter uit te kiezen die ze een prijs zouden willen geven en die keuze te verdedigen.

De eerste opdracht levert tot nu toe het meeste vuurwerk op, is mijn conclusie.

De tweede vraag is misschien ook iets te omvattend. De meeste scholieren kunnen oeuvres nog helemaal niet overzien, en wat ze dan vaak doen, ook eerdere jaren, is een gedicht uitkiezen dat ze bevalt en dat onmiddellijk voor een heel oeuvre laten staan. Vervolgens analyseren ze dit gedicht op wat schoolse wijze, zodat iedereen kan volgen wat zij er prachtig aan vinden.

Zodra een debater zijn keuze voor een dichter in een breder perspectief plaatst, bijvoorbeeld in het perspectief van de toegankelijkheid, wordt het direct een stuk spannender en levendiger. De vraag daarnaar moeten we misschien nadrukkelijker in de opdracht verwerken.

Ik kan me voorstellen dat we telkens twee debaters dezelfde opdracht geven en dat zij na hun inleidende betogen kort met elkaar in de clinch kunnen. Bijvoorbeeld: twee debaters pakken de vraag aan: wat is kwaliteit? Aan de opdracht zit vast, dat ze met voorbeelden moeten komen. Andere vraag: Wat is toegankelijk en goed, en wat is toegankelijk en slecht? Of: Wat is ontoegankelijk en sterk en wat is ontoegankelijk en zwak? Telkens plus voorbeelden.

Meer variatie in opdrachten aan debaters dus, en ze, al of niet in duo's, meer met elkaar confronteren. De kansen liggen soms voor het oprapen. Zo zouden de betogen van Bas en Jeroen over 'de

boodschap' of het ontbreken ervan in de door hen gekozen gedichten vervolgddebatten hebben kunnen opleveren.

Ik kan me ook een onderdeel van het debat voorstellen, waarin wij als organisatie een paar gedichten uitkiezen, waar scholieren een kort betoog over houden. Waar liggen verschillen en overeenkomsten in beoordelingen? Eventuele consensus maakt niet uit, alles zegt iets, kan verhelderend zijn, ijkpunten opleveren.

Verder vraag ik me af of de gedichten van de scholieren zelf niet op de een of andere manier in het debat betrokken kunnen worden. Bijvoorbeeld door ze te behandelen aan de hand van de begrippen toegankelijkheid, betekenis en suggestie. Misschien kunnen er zelfs op de debatavond een paar 'prijzen met een knipoog' worden toegekend, bijvoorbeeld 'het meest toegankelijke gedicht' en 'het meest ontoegankelijke gedicht' of 'het gedicht met de meest heldere boodschap'.

Dit hoeft ook niet allemaal elk jaar hetzelfde te zijn, op allerlei onderdelen kunnen we blijven variëren. De precieze invulling hangt ook af van de voorbereiding op de scholen. Hoe intensiever, hoe meer mogelijkheden en meer variatie.

Het zijn allemaal suggesties, die verder uitgewerkt zouden moeten worden. Aan sommigen kleven nadelen, maar die kunnen opgevangen worden. Mij gaat het vooral om de veelzijdigheid en de levendigheid van het debat, naast inhoudelijkheid.

Amsterdam, 13 juli 2008

Jacques Brooijmans

